

Rumantsch è ina lingua naziunala, ma ina lingua parzialmain uffiziala da la Confederaziun, numnadamain en la correspundenza cun persunas da lingua rumantscha. La translaziun d'in relasch federal serva a l'infurmaziun, n'ha dentant nagina validitad legala.

*Translaziun*¹

Charta europeica da las linguas regionalas u minoritaras

Concludida a Strassburg ils 5 da november 1992

Approvada da l'Assamblea federala ils 25 da settember 1997²

Document da ratificaziun deposità da la Svizra ils 23 da december 1997

Entrada en vigur per la Svizra il 1. d'avrigl 1998

(Versiun dals 14 d'avust 2013)

Preamblel

Ils stadis commembers dal Cussegl da l'Europa che suttascrivan questa Charta,

considerond che la finamira dal Cussegl da l'Europa è da realisar ina uniun pli stretga tranter ses commembers, per mantegnair e per promover en spezial ils ideals ed ils princips che furman ses patrimoni communabel;

considerond che la protecziun da las linguas regionalas u minoritaras istoricas da l'Europa, da las qualas intginas ristgan da svanir cun il temp, gidan a mantegnair ed a sviluppar las tradiziuns e las ritgezzas culturalas da l'Europa;

considerond ch'il dretg da duvrar ina lingua regionala u minoritara en la vita privata e publica constituescha in dretg inalienabel, confirm als princips ch'èn cuntegnids en il Patg internaziunal da las Naziuns unidas davart ils dretgs civils e politics³ e confirm al spiert da la Convenziun dal Cussegl da l'Europa per la protecziun dals dretgs umans e da las libertads fundamentalas⁴;

tegnend quint da la lavur prestada da la CSCE e particularmain da l'Acta finala da Helsinki da l'onn 1975 e dal document da la reuniun da Copenhagen da l'onn 1990;

suttastritgond la valur da las relaziuns interculturalas e da la plurilinguitad, e considerond che la protecziun e la promoziun da las linguas regionalas u minoritaras na duess betg capitar sin donn e cust da las linguas uffizialas e da la necessitad da las emprendre;

conscients dal fatg che la protecziun e la promoziun da las linguas regionalas u minoritaras en ils differents pajais ed en las differentas regiuns da l'Europa

AS **2003** 2507; Fegl uffizial federal **1997** I 1165

¹ Il text original franzos sa chatta sut il medem numer en l'ediziun franzosa da questa collecziun.

² CULF **2003** 2506

³ CS **0.103.2**

⁴ CS **0.101**

represchentan ina contribuziun impurtanta per construir in'Europa che sa basa sin ils princips da la democrazia e da la diversidad culturala, en il rom da la suveranità naziunala e da l'integritad territoriala;

tegnend quint da las cundiziuns spezialas e da las tradiziuns istoricas che appartegnan a mintga regiun dals pajais da l'Europa,

èn sa cunvegnids sco suonda:

Part I Disposiziuns generalas

Art. 1 Definiziuns

En il senn da questa Charta

- a) designescha l'expressiun "linguas regiunalas u minoritaras" las linguas:
  - i) che vegnan duvradas tradiziunalmain en in territori d'in stadi da las burgaisas e dals burgais da quest stadi, las qualas ed ils quals furman ina gruppa ch'è numericamain pli pitschna ch'il rest da la populaziun dal stadi, e
  - ii) che sa distinguan da la(s) lingua(s) uffiziala(s) da quest stadi; ella na cumpiglia ni dialects da la(s) lingua(s) uffiziala(s) dal stadi ni las linguas da las migrantas e dals migrants;
- b) designescha l'expressiun "territori", en il qual ina lingua regiunala u minoritara vegn duvrada" la regiun geografica, en la quala questa lingua è il med d'expressiun d'in dumber da personas, che giustifitgescha da surpigliar las differentas mesiras da protecciun e da promoziun ch'èn previsas en questa Charta;
- c) designescha l'expressiun "linguas betg territorias" linguas duvradas da las burgaisas e dals burgais dal stadi, che sa distinguan da la(s) lingua(s) che vegn(an) duvrada(s) dal rest da la populaziun dal stadi, ma che, schebain ch'ellas vegnan duvradas tradiziunalmain en il territori dal stadi, na pon betg vegnir attribuidas ad ina regiun geografica particulara da quest stadi.

Art. 2 Obligaziuns

1. Mintga part contractanta s'oblighescha d'applitgar las disposiziuns da la part II per tut las linguas regiunalas u minoritaras che vegnan duvradas sin ses territori e che correspundan a las definiziuns da l'artitgel 1.

2. Areguard mintga lingua inditgada il mument da la ratificaziun, da l'acceptaziun u da l'approvaziun, tenor l'artitgel 3 da questa Charta, s'oblighescha mintga part contractanta d'applitgar almain 35 alineas u literas tschernids or da las disposiziuns da la Part III, dals quals almain mintgamai 3 dals artitgels 8 e 12 e mintgamai 1 dals artitgels 9, 10, 11 e 13.

Art. 3 Modalitads

1. Mintga stadi contractant sto specifitgar en ses document da ratificaziun, d'acceptaziun u d'approvaziun mintga lingua regionala u minoritara, ubain mintga lingua uffiziala main derasada en tut u en ina part da ses territori, per la quala vegnan applitgads las alineas tschernidas tenor l'artitgel 2 alinea 2 qua survart.
2. Mintga part contractanta po notifitgar da tut temp al Secretari general ch'ella surpiglia las obligaziuns che resultan d'autras disposiziuns da la Charta, las qualas ella n'aveva betg gia specifitgà en ses document da ratificaziun, d'acceptaziun u d'approvaziun, ubain ch'ella vegn ad applitgar l'alinea 1 da quest artitgel per autras linguas regiunalas u minoritaras ubain per linguas uffizialas main derasadas en tut u en ina part da ses territori.
3. Las obligaziuns previsas tenor l'alinea 2 da quest artitgel valan sco part integrala da la ratificaziun, da l'acceptaziun u da l'approvaziun e vegnan ad avair ils medems effects a partir da la data da lur notificaziun.

Art. 4 Regulaziuns da protecziun existentas

1. Nagina disposiziun da questa Charta na sto vegnir interpretada sco limitaziun u sco pregiudicaziun dals dretgs ch'èn garantids da la Convenziun europeica per la protecziun dals dretgs umans.
2. Questa Charta na tanghescha betg las disposiziuns pli favuraivlas che reglan las linguas regiunalas u minoritaras, ubain la posiziun giuridica da las persunas che appartegnan a minoritads, las qualas existan gia en ina part contractanta u èn previsas en cunvegns bilaterals u multilaterals respectivas.

Art. 5 Obligaziuns existentas

Las disposiziuns da questa Charta na pon betg vegnir interpretadas uschia, sco sch'ellas concedissan il dretg d'exequir in'u l'autra activitad u da far in'u l'autra acziun che cuntrafeschess a las finamiras da la Charta da las Naziuns Unidas⁵ ubain ad autras obligaziuns dal dretg internaziunal, inclusiv il princip da la suveranità e da l'integritad territoriala dals stadis.

Art. 6 Infurmaziun

Las parts contractantas s'obligheschan da procurar che las autoritads, las organisaziuns e las persunas respectivas vegnian infurmadadas davart ils dretgs ed ils duairs etablids da questa Charta.

Part II

Finamiras e princips tenor l'artitgel 2 ainea 1

Art. 7 Finamiras e princips

1. Areguard las linguas regionalas u minoritaras da quels territoris, en ils quals talas linguas vegnan duvradas e resguardond la situaziun da mintga lingua, sa basan las parts contractantas en lur politica, en lur legislaziun ed en lur pratica sin las suandantas finamiras e sin ils suandants princips:

- a) la renconuschientscha da las linguas regionalas u minoritaras sco expressiun da la ritgezza culturala;
- b) il respect da la regiun geografica da mintga lingua regionala u minoritara, per garantir che las divisiuns administrativas existentas u novas n'impedeschian betg la promoziun da questa lingua regionala u minoritara;
- c) la necessitad d'ina acziun da promoziun resoluda a favur da las linguas regionalas u minoritaras, per las mantegnair;
- d) la facilitaziun e/u la promoziun dal diever a bucca ed en scrit da las linguas regionalas u minoritaras en la vita publica ed en la vita privata;
- e) il mantegniment ed il svilup da relaziuns en champs tangads da questa Charta tranter las gruppas che dovran ina lingua regionala u minoritara ed autras gruppas dal medem stadi che discurran ina lingua duvrada en la medema furma u en ina furma sumeglianta, sco er la creaziun da relaziuns culturalas cun autras gruppas en il stadi che dovran linguas differentas;
- f) il metter a disposiziun furmas e meds adattads per instruir e per emprender linguas regionalas u minoritaras sin tut ils stgalims adequats;
- g) il metter a disposiziun meds che permettan a persunas che na discurran betg ina lingua regionala u minoritara, ma che abitan en la regiun, en la quala ella vegn duvrada, da l'emprender, sch'ellas giavischan quai;
- h) la promoziun dals studis e da la perscrutaziun davart las linguas regionalas u minoritaras a las universitads u en instituziuns equivalentas;
- i) la promoziun da las furmas adattadas d'in barat transcunfinal, en ils champs che vegnan tangads da questa Charta, per las linguas regionalas u minoritaras che vegnan duvradas en ina furma identica u sumeglianta en dus u en plirs stadis.

2. Las parts contractantas s'obligheschan, sch'ellas n'han betg gia fatg quai, d'eliminar mintga distincziun, exclusiun, restricziun u preferenza nungiustifitgada che pertutga il diever d'ina lingua regionala u minoritara e che ha la finamira da pregiuditgar u da periclitlar il mantegniment u il svilup da quella. Prender mesiras spezialas a favur da las linguas regionalas u minoritaras, che duain promover in'egualitad tranter las locuturas ed ils locuturs da questas linguas ed il rest da la populaziun u che duain resguardar lur situaziuns particularas, na vala betg sco in act da discriminaziun envers las locuturas ed ils locuturs da las linguas pli derasadas.

3. Las parts contractantas s'obligheschan da promover, cun mesiras adattadas, la chapientscha vicendaivla tranter tut las gruppas linguisticas dal pajais, en spezial cun integrar respect, chapientscha e toleranza envers las linguas regiunalas u minoritarias en las finamiras da la furmazium e da la scolaziun che vegnan intermediadas en il pajais e cun encuraschar las medias da vulair cuntanscher la medema finamira.

4. Cun definir lur politica areguard las linguas regiunalas u minoritarias resguardan las parts contractantas ils basegns ed ils giavischs che las gruppas che dovran talas linguas espriman. Ellas vegnan encuraschadas da crear, sche necessari, organs per cussegljar las autoritads en tut las dumondas da las linguas regiunalas u minoritarias.

5. Las parts contractantas s'obligheschan d'applitgar, mutatis mutandis, ils princips enumerads en las alineas 1 fin 4 qua survart per las linguas betg territorias. Areguard questas linguas vegnan dentant il gener e la dimensiun da las mesiras che ston vegnir prendidas per effectuar questa Charta, fixadas en moda flexibla, tegnend quint dals basegns e dals giavischs e respectond las tradiziuns e las caracteristicas da las gruppas che dovran questas linguas.

Part III

Mesiras per promover il diever da linguas regiunalas u minoritarias en la vita publica, conform a las obligaziuns surpigliadas tenor l'artitgel 2 alinea 2

Art. 8 Furmazium

1. Areguard la furmazium s'obligheschan las parts contractantas, per quels territoris, en ils quals talas linguas vegnan duvradas, tenor la situaziun da mintgina da questas linguas e malgrà l'instrucziun da la(s) lingua(s) uffiziala(s) dal stadi:

- a)
  - i) d'offrir l'educaziun prescolara en las linguas regiunalas u minoritarias respectivas; u
  - ii) d'offrir ina part considerabla da l'educaziun prescolara en las linguas regiunalas u minoritarias respectivas; u
  - iii) d'applitgar ina da las mesiras previsas sut las cifras i ed ii qua survart almain per quels scolars, dals quals las famiglias pretendan quai e sch'il dumber da scolaras e scolars vegn considerà sco sufficient; u
  - iv) sche las pussanzas publicas n'han betg ina cumpetenza directa sin il champ da l'educaziun prescolara, da favurisar e/u d'encuraschar d'applitgar las mesiras previsas sut las cifras i fin iii qua survart;
- b)
  - i) d'offrir l'instrucziun da scola fundamentala en las linguas regiunalas u minoritarias respectivas; u
  - ii) d'offrir ina part considerabla da l'instrucziun da scola fundamentala en las linguas regiunalas u minoritarias respectivas; u
  - iii) da prevair – entaifer l'instrucziun da scola fundamentala – l'instrucziun da la lingua regionala u minoritara respectiva sco part integrala dal plan d'instrucziun; u

- iv) d'applitgar ina da las mesiras previsas sut las cifras i ed iii qua survart almain per quellas scolaras e per quels scolars, da las qualas e dals quals las famiglias pretendan quai e sch'il dumber da scolaras e scolars vegn considerà sco suffizient;
- c) i) d'offrir l'instrucziun da scola secundara en las linguas regiunalas u minoritaras respectivas; u
  - ii) d'offrir ina part considerabla da l'instrucziun da scola secundara en las linguas regiunalas u minoritaras respectivas; u
  - iii) da prevoir – entaifer l'instrucziun da scola secundara – l'instrucziun da la lingua regionala u minoritara respectiva sco part integrala dal plan d'instrucziun; u
  - iv) d'applitgar ina da las mesiras previsas sut las cifras i ed iii qua survart almain per quels scolars che pretendan quai ubain dals quals las famiglias pretendan quai – e sch'il dumber da scolaras e scolars vegn considerà sco suffizient;
- d) i) d'offrir ina furmaziun professiunala en las linguas regiunalas u minoritaras respectivas; u
  - ii) d'offrir ina part considerabla da la furmaziun professiunala en las linguas regiunalas u minoritaras respectivas; u
  - iii) da prevoir – entaifer la furmaziun professiunala – l'instrucziun da la lingua regionala u minoritara respectiva sco part integrala dal plan d'instrucziun; u
  - iv) d'applitgar ina da las mesiras previsas sut las cifras i ed iii qua survart almain per quels scolars che pretendan quai ubain –dals quals las famiglias pretendan quai – e sch'il dumber da scolaras e scolars vegn considerà sco suffizient;
- e) i) d'offrir ina instrucziun universitara ed autras furmas d'instrucziun superiura en las linguas regiunalas u minoritaras; u
  - ii) d'offrir il studi da questas linguas sco roms da l'instrucziun universitara e superiura; u
  - iii) sche, pervia da la rolla dal stadi envers las instituziuns d'instrucziun superiura, las cifras i ed ii na pon betg vegnir applitgadas, d'encuraschar e/u d'autorisar ina instrucziun universitara u superiura en las linguas regiunalas u minoritaras, ubain da permetter da studegiar questas linguas a l'universitad u en autras instituziuns d'instrucziun superiura;
- f) i) da procurar ch'en la furmaziun da persunas creschidas ed en la furmaziun supplementara vegnian purschids curs che vegnan dads principalmain u dal tuttafatg en las linguas regiunalas u minoritaras; u
  - ii) d'offrir talas linguas sco roms da la furmaziun da creschids e da la furmaziun supplementara; u
  - iii) sche las pussanzas publicas n'han betg ina cumpetenzza directa en il sector da la furmaziun da creschids, da favurisar e/u d'encuraschar la purschida da talas linguas sco roms da la furmaziun da creschids e da la furmaziun supplementara;

- g) da procurar per l'instrucziun da l'istorgia e da la cultura che la lingua regiunala u minoritara exprima;
- h) da procurar per la scolaziun e per la furnaziun supplementara da las persunas d'instrucziun, ch'èn necessarias per ademplir las disposiziuns da las literas a fin g che la partida contractanta ha acceptà;
- i) da crear in u plirs organ(s) da surveglianza che surveglia(n) las mesiras che vegnan prendidas per etabliar e per sviluppar l'instrucziun da las linguas regionalas u minoritaras ed ils progress che vegnan cuntanschids tras quai, e che scrivan regularmain rapports en chausa che vegnan publitgads.

2. Areguard la furnaziun ed areguard auters territoris che quels, en ils quals las linguas regionalas u minoritaras vegnan duvradas tradiziunalmain, s'obligheschan las parts contractantas d'autorisar, d'encuraschar u da realisar, sch'il dumber da las locuturas e dals locuturs d'ina lingua regiunala u minoritara giustifitgescha quai, l'instrucziun en u da la lingua regiunala u minoritara sin tut ils stgalims da furnaziun.

Art. 9 Autoritads giudizialas

1. Las parts contractantas s'obligheschan, per quels districts giudizials, en ils quals il dumber da las abitantas e dals abitants che dovràn las linguas regionalas e minoritaras giustifitgeschan las mesiras qua sutvart, tenor la situaziun da mintgina da questas linguas e sut la cundiziun che il far diever da las pussaivladads dadas da quest'alinea na vegnian betg consideradas da la derschadra u dal derschader sco in impediment per ina giurisdicziun regulara:

- a) en las proceduras penalas:
  - i) da procurar che las dretgiras – sin dumonda d'ina da las partidas – mainian la procedura en las linguas regionalas u minoritaras; e/u
  - ii) da garantir che l'accusada u l'accusà haja il dretg da s'exprimer en sia lingua regiunala u minoritara; e/u
  - iii) da procurar che las propostas ed ils mussaments, a bucca u en scrit, na vegnian betg considerads sco inadmissibels mo per il motiv ch'els èn formulads en ina lingua regiunala u minoritara; e/u
  - iv) da rediger, sin dumonda, en questas linguas regionalas u minoritaras, las actas che stattan en connex cun ina procedura giudiziala,

sche pussaivel da recurrer ad interpretas u interprets ed a translaziuns senza ch'i resultian custs supplementars per las persunas pertutgadas;

- b) en las proceduras civilas:
  - i) da procurar che las dretgiras – sin dumonda d'ina da las partidas – mainian la procedura en las linguas regionalas u minoritaras; e/u
  - ii) da permetter cur ch'ina partida processuala sto cumparair personalmain davant dretgira, ch'ella s'exprimia en sia lingua regiunala u minoritara senza che quai chaschunia custs supplementars per ella; e/u
  - iii) da permetter la producziun da documents e da mussaments en la lingua regiunala u minoritara;

sche necessari cun recurrer ad interpretas u interprets ed a translaziuns;

- c) en proceduras davant dretgiras per fatgs administrativs
  - i) da procurar che las dretgiras – sin dumonda d'ina da las partidas – mainian la procedura en las linguas regionalas u minoritarias; e/u
  - ii) da permetter cur ch'ina partida processuala sto cumparair persunalmain davant dretgira, ch'ella s'exprimia en sia lingua regionala u minoritara senza che quai chaschunia custs supplementars per ella; e/u
  - iii) da permetter la produczion da documents e da mussaments en la lingua regionala u minoritara;

sche necessari cun recurrer ad interpretas u interprets ed a translaziuns;

- d) da procurar che l'applicaziun da la litera b cifras i ed iii e da la litera c cifras i ed iii qua survart sco er ch'ina requisiziun necessaria dad interprets e translaziuns na chaschunian nagins custs supplementars per las personas pertutgadas;

2. Las parts contractantas s'obligheschon:

- a) da na betg refusar la validitad d'actas giuridicas redigidas en il stadi mo per il motiv ch'ellas èn scrittas en ina lingua regionala u minoritara; u
- b) tranter partidas, da na betg refusar la validitad d'actas giuridicas redigidas en il stadi mo per il motiv ch'ellas en scrittas en ina lingua regionala u minoritara, e da prevaier ch'ellas possian vegnir utilisadas envers terzas personas participadas che n'èn betg locuturas da questas linguas, sut la cundiziun ch'il contegn da l'acta las vegnia fatg enconuschent tras quella(s) persuna(s) che al fan valair; u
- c) tranter las partidas, da na betg refusar la validitad d'actas giuridicas redigidas en il stadi mo per il motiv ch'ellas en scrittas en ina lingua regionala u minoritara;

3. Las parts contractantas s'obligheschon da render accessibels, en las linguas regionalas u minoritara, ils texts legislativs naziunals ils pli impurtants dal stadi sco er quels che sa refereschon particularmain a las locuturas ed als locuturs da questas linguas, nun che quests texts sajan gia disponibels autramain.

Art. 10 Autoritads administrativas e servetschs publics

1. Entaifer ils districts administrativs dal stadi, en ils quals il dumber da las locuturas e dals locuturs da las linguas regionalas u minoritarias giustifitgescha las mesiras qua sutvart, e resguardond la situaziun da mintga lingua, s'obligheschon las parts contractantas, en in rom raschunaivel:

- a) i) da garantir che las autoritads administrativas dovrian las linguas regionalas u minoritarias; u
- ii) da garantir che lur agentas ed agents che han in contact direct cun il public dovrian las linguas regionalas u minoritarias en lur contact cun las personas che sa drizzan ad els en questas linguas; u

- iii) da garantir che las locuturas ed ils locuturs da las linguas regiunalas u minoritaras possian far dumondas a bucca ed en scrit e survegnian ina resposta en questas linguas; u
  - iv) da garantir che las locuturas ed ils locuturs da las linguas regiunalas u minoritaras possian far dumondas a bucca ed en scrit en questas linguas; u
  - v) da garantir che las locuturas ed ils locuturs da las linguas regiunalas u minoritaras possian preschentar valaivlamain documents ch'èn vegnids scrits en questas linguas;
- b) da metter a disposiziun ils formulars ed ils texts administrativs che vegnan utilisads en general per la populaziun en las linguas regiunalas u minoritaras u en versiuns bilinguas;
  - c) da permetter a las autoritads administrativas da rediger documents en ina lingua regionala u minoritara.
2. Areguard las autoritads localas e regiunalas dals territoris, en ils quals exista in dumber da locuturas e locuturs da la lingua regionala u minoritara che giustifitgescha las mesiras qua sutvart, s'obligheschan las parts contractantas da permetter e/u d'encuraschar il suandant:
- a) il diever da las linguas regiunalas u minoritaras entaifer l'autoridad regionala u locala;
  - b) da permetter che las locuturas ed ils locuturs da las linguas regiunalas u minoritaras possian far dumondas a bucca u en scrit en questas linguas;
  - c) da laschar publitgar ils documents uffizials da las autoritads regiunalas er en las linguas regiunalas u minoritaras;
  - d) da laschar publitgar ils documents uffizials da las autoritads localas er en las linguas regiunalas u minoritaras;
  - e) da laschar duvrar las linguas regiunalas u minoritaras a las autoritads regiunalas en las debattas da lur assembleas, senza dentant excluder il diever da la(s) lingua(s) uffiziala(s) dal stadi;
  - f) da laschar duvrar las linguas regiunalas u minoritaras a las autoritads localas en las debattas da lur assembleas, senza dentant excluder il diever da la(s) lingua(s) uffiziala(s) dal stadi;
  - g) da duvrar u d'acceptar las furmas tradiziunalas e correctas dals nums locals en las linguas regiunalas u minoritaras, sche necessari en colliaziun cun la denominaziun en la(s) lingua(s) uffiziala(s).
3. Areguard ils servetschs publics che vegnan exequids da las autoritads administrativas sezzas u per incarica da quellas, s'obligheschan las parts contractantas en quels territoris, en ils quals las linguas regiunalas u minoritaras vegnan duvradas, resguardond la situaziun da mintga lingua ed en in rom raschunaivel:
- a) da garantir che las linguas regiunalas u minoritaras vegnian duvradas cur ch'il servetsch vegn furni; u

- b) da garantir che las locuturas ed ils locuturs da las linguas regiunalas u minoritaras possian far ina dumonda e survegnian ina resposta en questas linguas; u
  - c) da garantir che las locuturas ed ils locuturs da las linguas regiunalas u minoritaras possian far ina dumonda en questas linguas.
4. Per metter en vigur las disposiziuns da las alineas 1, 2 e 3 ch'ellas han acceptà, s'obligheschan las parts contractantas da prender ina u pliras da las mesiras qua sutvart:
- a) la translaziun u l'interpretaziun dumandada tenor basegn;
  - b) l'engaschament ed, en cas da basegn, la scolaziun d'in dumber suffizient da funcziunaris sco er d'autras persunas che lavuran tar ils servetschs publics;
  - c) sche pussaivel, d'ademplier ils giavischs da las persunas che lavuran tar ils servetschs publics che han enconuschientschas d'ina lingua regiunala u minoritara da pudair lavurar sin quel champ, sin il qual questa lingua vegn duvrada.
5. Sin dumonda da las persunas pertutgadas s'obligheschan las parts contractantas d'admetter u d'acceptar numns da famiglia en las linguas regiunalas u minoritaras.

Art. 11 Medias

1. Las parts contractantas s'obligheschan da prender las suandantas mesiras per las locuturas ed ils locuturs da las linguas regiunalas u minoritaras da quels territoris, en ils quals questas linguas vegnan duvradas, resguardond la situaziun da mintga lingua en quella dimensiun, en la quala las autoritads publicas han, en moda directa u indirecta, ina cumpetenzza, ina pussanza u ina influenza sin quest champ, tegnend quint dal princip da l'indipendenza e da l'autonomia da las medias:
- a) sche il radio e la televisiun adempleschan ina incumbensa publica;
    - i) da garantir almain in emettur da radio ed in chanal da televisiun en las linguas regiunalas u minoritaras; u
    - ii) d'encuraschar e/u da facilitar d'endrizzar almain in emettur da radio ed in chanal da televisiun en las linguas regiunalas u minoritaras; u
    - iii) da prender mesiras adequatas per ch'ils emetturs da radio porschian emissiuns en las linguas regiunalas u minoritaras;
  - b) i) d'encuraschar e/u da facilitar d'endrizzar almain in emettur da radio en las linguas regiunalas u minoritaras; u
    - ii) d'encuraschar e/u da facilitar ch'i vegnian emess regularmain programs da radio en las linguas regiunalas u minoritaras;
  - c) i) d'encuraschar e/u da facilitar d'endrizzar almain in chanal da televisiun en las linguas regiunalas u minoritaras; u
    - ii) d'encuraschar e/u da facilitar ch'i vegnian emess regularmain programs da televisiun en las linguas regiunalas u minoritaras;

- d) d'encuraschar e/u da facilitar ch'i vegnian producidas e transmessedas regularmain ovras d'audio ed audiovisualas en las linguas regionalas u minoritarias;
- e) i) d'encuraschar e/u da facilitar da crear e da mantegnair almain in organ da pressa en las linguas regionalas u minoritarias; u
ii) d'encuraschar e/u da facilitar ch'i vegnian publitzads regularmain artigels da pressa en las linguas regionalas u minoritarias;
- f) i) da covrir ils custs supplementars da quellas medias che dovran las linguas regionalas u minoritarias, sch'il dretg prevesa in agid finanziel general a favur da las medias; u
ii) d'extender las mesiras existentas da l'agid finanziel sin las produccziuns audiovisualas en las linguas regionalas u minoritarias;
- g) da sustegnair la scolaziun da schurnalistas e schurnalists e d'auter personal da medias che dovran las linguas regionalas u minoritarias.

2. Las parts contractantas s'obligheschan da garantir la recepziun libra e directa d'emissiuns da radio e da televisiun dals pajais vischins en ina lingua che vegn duvrada en la medema furma u en ina furma sumeglianta a la lingua regionala u minoritara, e da na betg impedir l'ulteriura transmissiun d'emissiuns da radio e da televisiun dals pajais vischins en ina tala lingua. Plinavant s'obligheschan ellas da garantir che la libertad d'opiniun e la libra circulaziun d'infurmaziuns che vegnan fatgas en ina lingua da la medema furma u d'ina furma sumeglianta a la lingua regionala u minoritara en la pressa, na subeschian nagina restricziun. Perquai che la pratica da las libertads menziunadas qua survart chaschuna duais e responsabladad, po la pressa vegnir suttamesa a tschertas prescripcziuns formalas, cundiziuns, restricziuns u sancziuns previsas en la lescha, las qualas èn indispensablas en ina societad demografica per la segirezza naziunala, per l'integritad territoriala u per la segirezza publica, per mantegnair l'urden e per cumbatter crims, per proteger la sanadad e la morala, per proteger la buna reputaziun u ils dretgs d'autras persunas, per impedir ch'i vegnian communitgadas novitads confidenzialas u per garantir la reputaziun e l'imparzialitad da la pussanza giuridica.

3. Las parts contractantas s'obligheschan da garantir ch'ils interess da las locuturas e dals locuturs da las linguas regionalas u minoritarias sajan represchentads u vegnian resguardads en structures ch'èn eventualmain vegnidadas creadas tenor lescha per garantir la libertad e la pluralitad da las medias.

Art. 12   Activitads ed instituziuns culturalas

1. Areguard las activitads e las instituziuns culturalas – cunzunt bibliotecas, videotecas, centers culturalas, museums, archivs, academias, teaters e kinos sco er ovras litteraras e produccziuns cinematograficas, expressiun culturala populara, festivals ed industrias culturalas, inclusiv tranter auter l'utilisaziun da las tecnologias novas – s'obligheschan las parts contractantas, per il territori, en il qual talas linguas vegnan duvradas e per quella dimensiun, en la quala las autoritads publicas han ina cumpetenza, ina pussanza ed ina influenza sin quest champ:

- a) d'encuraschar l'expressiun ed iniziativas tipicas da las linguas regiunalas u minoritaras e da promover ils differentes meds d'access a las ovras producidas en questas linguas;
- b) da promover ils differentes meds d'access en autras linguas a las ovras producidas en las linguas regiunalas u minoritaras, cun sustegnair e cun sviluppar las activitads da translaziun, da sincronisaziun, da sincronisaziun posteriura e da suttitulaziun;
- c) da promover ils access en las linguas regiunalas u minoritaras ad ovras ch'èn vegnidas producidas en autras linguas, cun sustegnair e cun sviluppar las activitads da translaziun, da sincronisaziun, da sincronisaziun posteriura e da suttitulaziun;
- d) da garantir ch'ils organs ch'èn responsabels per organisar u per sustegnair differentas furmas d'activitads culturalas integreschian en moda adequata l'enconuschientscha ed il diever da las linguas e da las culturas regionalas u minoritaras en las occurrenzas ch'els inizieschan u ch'els sustegnan;
- e) da promover mesiras per garantir ch'ils organs ch'èn responsabels per organisar u sustegnair differentas furmas d'activitads culturalas disponian da personal che dumogna la lingua regionala u minoritara respectiva sco er la(s) lingua(s) da l'ulteriura populaziun;
- f) d'encuraschar la participaziun directa da represchentantas e represchentants d'ina tscherta lingua regionala u minoritara cur ch'i vegnan instituidas e planisadas activitads culturalas;
- g) d'encuraschar e/u da facilitar la creaziun d'in u da plirs organs ch'èn responsabels per collecziunar, per tegnair en salv e per preschentar u per publicitar las ovras ch'èn vegnidas producidas en las linguas regiunalas u minoritaras;
- h) sche necessari, da crear e/u da promover e da finanziair servetschs da translaziun e da retschertga terminologica, en spezial per mantegnair e per sviluppar ina terminologia adequata en mintga lingua regionala u minoritara per ils secturs administraziun, commerzi, economia, societad, tecnica u dretg.

2. Areguard auters territoris che quels, en ils quals la lingua regionala u minoritara vegn duvrada tradiziunalmain, s'obligheschian las parts contractantas d'autorisar, d'encuraschar e/u da prevair – sch'il dumber da las locuturas e dals locuturs d'ina lingua regionala u minoritara giustifitgescha quai – activitads ed instituziuns culturalas adequatas conform a l'alinea 1 qua survart.

3. Las parts contractantas s'obligheschian da resguardar adequatamain las linguas regionalas u minoritaras e las culturas ch'ellas espriman en lur politica culturala a l'exteriur.

Art. 13 Vita economica e sociala

1. Areguard las activitads economicas e socialas s'obligheschian las parts contractantas per tut il pajais:

- a) d'allontanar da lur legislaziun tut quellas disposiziuns che scumondan u restrenschan nungjustifitgadain il diever da las linguas regiunalas u minoritarias en documents che regardan la vita economica u sociala, spezialmain en contracts da lavur sco er en documents tecnicos sco instrucziuns da diever per products u per indrizs;
  - b) da scumandar la recepciun da clausulas che excludan u scumondan il diever da las linguas regiunalas u minoritarias en reglaments interns da manaschis ed en actas privatas, almain tranter personas che dovran la medema lingua;
  - c) da cuntrafar a praticas che duain impedir il diever da las linguas regiunalas u minoritarias en connex cun activitads economicas u socialas;
  - d) da facilitar u d'encuraschar il diever da las linguas regiunalas u minoritarias tras auters meds che quels menziunads sut las literas a fin c qua survart.
2. Areguard las activitads economicas e socialas s'obligheschan las parts contractantas, per quant che las autoritads publicas èn cumpetentas, en quel territori, en il qual las linguas regiunalas u minoritarias vegnan duvradas, ed en il rom da quai che raschunaivel:
- a) da definir disposiziuns en lur prescripziuns finanzialas e bancaras che permettan, en connex cun proceduras che s'accordan cun ils usits commerzialas, da duvra las linguas regiunalas u minoritarias per emetter mandats da pajament (schechs, cambialas e.u.v.) u auters documents finanzialas, ubain, sche necessari, da garantir l'execuziun da talas disposiziuns;
  - b) da prender mesiras per promover il diever da las linguas regiunalas u minoritarias en ils secturs economicas e socialas che stattan directamain sut sia controlla (sector public);
  - c) da garantir che instituziuns socialas sco ospitals, chasas da personas attempadas e dimoras porschian la pussaivladad da recepir e da tractar en lur atgna lingua las locuturas ed ils locuturs d'ina lingua regionala u minoritara che basegnan lur tgira pervia da malsogna, vegliadetgna u per auters motivs;
  - d) da garantir, tras meds adequats, che las prescripziuns da segirezza sajan accessiblas er en las linguas regiunalas u minoritarias;
  - e) da render accessiblas en las linguas regiunalas u minoritarias las infurmaziuns che las autoritads cumpetentas dattan davart ils dretgs da las consumentas e dals consumers.

Art. 14 Barat transcunfinal

Las parts contractantas s'obligheschan:

- a) d'applitgar cunvegns bilaterals e multilaterals existentas che las lian cun ils stadis, en ils quals la medema lingua vegn duvrada en la medema furma u en ina furma sumeglianta, ubain da sa stentar, sche necessari, per concluder talas cunvegns, per promover contacts tranter las locuturas ed ils locuturs da la medema lingua en ils stadis respectivs, sin ils champs da la cultura, da

la furmaziun, da l'infurmaziun, da la furmaziun professiunala e da la furmaziun supplementara;

- b) da facilitar e da promover la collavuraziun transcunfinala en favur da las linguas regiunalas u minoritaras , cunzunt tranter las autoritads regiunalas u localas, e quai sin il territori da las qualas vegn duvrada la medema lingua en la medema furma u en ina furma sumeglianta.

Part IV Applicaziun da la Charta

Art. 15   Rapports regulars

1. Las parts contractantas preschentan en intervals regulars in rapport davart la politica ch'ellas fan en accordanza cun la Part II da questa Charta e davart las mesiras ch'ellas han preni applitgond las disposiziuns da la Part III ch'ellas han acceptà al Secretari general dal Cussegl da l'Europa, en ina furma ch'il Comité da las ministras e dals ministers sto definir. L'emprim rapport sto vegnir preschentà entaifer quel onn che suonda l'entrada en vigur da la Charta per la part contractanta respectiva, ils ulteriurs rapports en intervals da trais onns suenter l'emprim rapport.

2. Las parts contractantas publitgeschan lur rapports.

Art. 16   Examinaziun dals rapports

1. Ils rapports ch'èn vegnids preschentads al Secretari general dal Cussegl da l'Europa tenor l'artitgel 15 vegnan examinads d'ina giunta d'expertas e d'experts ch'è vegnida nominada tenor l'artitgel 17.

2. Ils organs u las uniuns ch'èn vegnidas fundadas legalmain en ina part contractanta pon render attent la giunta d'expertas e d'experts a las dumondas che sa refereschan a las obligaziuns, las qualas èn vegnidas surpigliadas da la part contractanta respectiva tenor la Part III da questa Charta. Suenter avair consultà la part contractanta respectiva po la giunta d'expertas e d'experts resguardar questas infurmaziuns cun preparar il rapport numnà en l'alineia 3 da quest artitgel. Quests organs u questas uniuns pon ultra da quai preschentar decleraziuns davart la politica ch'ina part contractanta fa en accordanza cun la Part II.

3. Sin basa dals rapports numnads en l'alineia 1e da las infurmaziuns menziunadas en l'alineia 2 da quest artitgel prepara la giunta d'expertas e d'experts in rapport per il Comité da las ministras e dals ministers. A quest rapport vegnan agiuntadas las posiziuns che las parts contractantas èn vegnidas envidadas da formular ed el po vegnir publitgà dal Comité da las ministras e dals ministers.

4. Il rapport numnà en l'alineia 3 da quest artitgel cuntegna en spezial las propostas da la giunta d'expertas e d'experts che sa drizza al Comité da las ministras e dals ministers per preparar, sche necessari, las recumandaziuns da quest ultim ad ina u a pliras parts contractantas.

5. Il Secretari general dal Cussegl da l'Europa fa mintga dus onns in rapport detaglià per mauns da l'Assamblea parlamentara davart l'applicaziun da la Charta.

Art. 17 Giunta d'expertas e d'experts

1. La giunta d'expertas e d'experts consista d'ina commembra u d'in commemember per part contractanta; questa persuna vegn tschernida d'ina glista da personalitads da fitg auta integritad e d'ina cumpetenzza renconuschida en las fatschentas da la Charta che vegnan proponidas da la part contractanta respectiva.
2. Las commembras ed ils commemembers da la giunta vegnan nominads per la perioda da sis onns; ina renominaziun è admissa. Sch'ina commembra u in commemember na po betg terminar sia perioda d'uffizi, vegn questa persuna remplazzada tenor la procedura fixada en l'alineia 1 da quest artitgel; la substituta u il substitut terminescha la perioda d'uffizi da sia antecessura u da ses antecessur.
3. La giunta d'expertas e d'experts procura sez per in urden da gestiun. Ses secretariat vegn garanti tras il Secretari general dal Cussegl da l'Europa.

Part V Disposiziuns finalas**Art. 18**

Questa Charta stat a disposiziun per la suttascripziun als stadis commemembers dal Cussegl da l'Europa. Ella sto vegnir ratifitgada, acceptada u approvada. Ils documents da ratificaziun, d'acceptaziun u d'approvaziun vegnan depositads tar il Secretari general dal Cussegl da l'Europa.

Art. 19

1. Questa Charta entra en vigur l'emprim di dal mais che suonda ina perioda da trais mais sunter il di che tschintg stadis commemembers dal Cussegl da l'Europa han dà lur consentiment da suttastar a la Charta tenor l'artitgel 18 da questa Charta.
2. Per mintga stadi commemember che dat pli tard ses consentiment da suttastar a questa Charta, entra quella en vigur l'emprim di dal mais che suonda ina perioda da trais mais sunter il deposit dal document da ratificaziun, acceptaziun u approvaziun.

Art. 20

1. Sunter l'entrada en vigur da questa Charta po il Comité da las ministras e dals ministers dal Cussegl da l'Europa envidar mintga stadi che n'è betg commemember dal Cussegl da l'Europa a sa participar a la Charta.
2. La Charta entra en vigur per mintga stadi che sa participescha l'emprim di dal mais che suonda ina perioda da trais mais sunter il deposit dals document da participaziun tar il Secretari general dal Cussegl da l'Europa.

Art. 21

1. Mintga stadi po far ina u pliras resalvas tar l'artitgel 7 alineas 2 fin 5 da questa Charta en il mument che la Charta vegn suttascritta u che ses document da

ratificaziun, d'acceptaziun, d'approvaziun u da participaziun vegn deposità. Ulteriuras resalvas n'èn betg admessas.

2. Mintga stadi contractant che ha fatg ina resalva tenor l'alineia 1 da quest artigel, la po revocar dal tuttafatg u per part, adressond ina notificaziun al Secretari general dal Cussegl da l'Europa. La revocaziun survegn vigur giuridica cur che la notificaziun entra tar il Secretari general.

Art. 22

1. Mintga part contractanta po desdir questa Charta da tut temp cun ina notificaziun adressada al Secretari general dal Cussegl da l'Europa.

2. La desditga daventa valaivla l'emprim di dal mais che suonda ina perioda da sis mais sunter l'entrada da la notificaziun tar il Secretari general.

Art. 23

Il Secretari general dal Cussegl da l'Europa notifitgescha per ils stadis commembers dal Cussegl e per mintga stadi ch'è sa participà a questa Charta:

- a) mintga sottascripziun;
- b) il deposit da mintga document da ratificaziun, d'acceptaziun, d'approvaziun u da participaziun;
- c) tut ils termins da l'entrada en vigur da questa Charta tenor ils artigels 19 e 20;
- d) mintga notificaziun ch'è entrada tenor las disposiziuns da l'artigel 3 alineia 2;
- e) mintga autra acziun, notificaziun u comunicaziun en connex cun questa Charta.

Per confermar quai han las persunas che dattan lur sottascripziun essend autorisadas, sottascrit questa Charta.

Fatg a Strassburg ils 5 da november 1992 en englais ed en franzos. Il text è impegnativ en tuttas duas linguas. In sulet exemplar vegn deponi en l'archiv dal Cussegl da l'Europa. Il Secretari general dal Cussegl da l'Europa transmetta copias certifitgadas a tut ils stadis commembers dal Cussegl da l'Europa ed a tut ils stadis che vegnan envidads da sa participar a questa Charta.

(I suondan las sottascripziuns)

Champ d'applicaziun ils 14 d'avust 2013⁶

Stadis participants	Ratificaziun Decleraziun da successiun (S)		Entrada en vigur	
Armenia*	25 da schaner	2002	1. da matg	2002
Bosnia ed Erzegovina*	21 da sett.	2010	1. da schaner	2011
Danemarc*	8 da sett.	2000	1. da schaner	2001
Germania*	16 da sett.	1998	1. da schaner	1999
Finlanda*	9 da nov.	1994	1. da mars	1998
Croazia*	5 da nov.	1997	1. da mars	1998
Liechtenstein*	18 da nov.	1997	1. da mars	1998
Luxemburg	22 da zercl.	2005	1. d'oct.	2005
Montenegro*	6 da zercl.	2006 N	6 da zercl.	2006
Pajais Bass* a	2 da matg	1996	1. da mars	1998
Norvegia*	10 da nov.	1993	1. da mars	1998
Austria*	28 da zercl.	2001	1. d'oct.	2001
Pologna*	12 da favrer	2009	1 da zercl.	2009
Rumenia*	29 da schaner	2008	1. da matg	2008
Svezia*	9 da favrer	2000	1 da zercl.	2000
Svizra*	23 da dec.	1997	1. d'avrigl	1998
Serbia*	15 da favrer	2006	1 da zercl.	2006
Slovachia*	5 da sett.	2001	1. da schaner	2002
Slovenia*	4. d'oct.	2000	1. da schaner	2001
Spagna*	9 d'avrigl	2001	1. d'avust	2001
Republica Tschecha*	15 da nov.	2006	1. da mars	2007
Ucraina*	19 da sett.	2005	1. da schaner	2006
Ungaria*	26 d'avrigl	1995	1. da mars	1998
Reginavel Uni* b	27. da mars	2001	1. da fanadur	2001
Insla da Man*	23 d'avrigl	2003	23 d'avrigl	2003
Cipra*	26 d'avust	2002	1 da dec.	2002

* Las resalvas e las decleraziuns na vegnan betg publicadas en la CULF, cun excepziun da quellas da la Svizra. Ils texts franzos ed englais pon vegnir consultads sin la pagina d'internet dal Cussegl da l'Europa (<http://conventions.coe.int>) u vegnir retratgs tar la Direcziun da dretg internaziunal public, Secziun dals contracts internaziunals, 3003 Berna.

a Per il reginavel en l'Europa.

b La Charta vala per la Gronda Britannia e per l'Irlanda dal nord.

⁶ CULF 2003 2523, 2006 3565, 2010 2261 e 2013 2713.

Ina versiun actualisada dal champ d'applicaziun sa chatta sin la pagina d'internet dal DFAE (<http://www.eda.admin.ch/vertraege>).

Resalvas e decleraziuns

Svizra

Il Cussegl federal svizzer declera, tenor l'artitgel 3 alinea 1 da la Charta, ch'il rumantsch ed il talian èn, en Svizra, las linguas uffizialas main derasadas, per las qualas vegnan applitgadas las suandantas disposiziuns tshernidas, tenor l'artitgel 2 alinea 2 da la Charta:

a. Rumantsch

Artitgel 8 (furmaziun)

Alinea 1 litera a cifra iv, litera b cifra i, litera c cifra iii, litera d cifra iii, litera e cifra ii, litera f cifra iii sco er literas g, h ed i

Artitgel 9 (autoritads giudizialas)

Alinea 1 litera a cifras ii e iii, litera b cifras ii e iii sco er litera c cifra ii

Alinea 2 litera a

Alinea 3

Artitgel 10 (autoritads administrativas e servetschs publics)

Alinea 1 litera a cifra i sco er literas b e c

Alinea 2 literas a, b, c, d, e, f e g

Alinea 3 litera b

Alinea 4 literas a e c

Alinea 5

Artitgel 11 (medias)

Alinea 1 litera a cifra iii, litera b cifra i, litera c cifra ii, litera e cifra i e litera f cifra i

Alinea 3

Art. 12 (activitads ed instituziuns culturalas)

Alinea 1 literas a, b, c, e, f, g e h

Alinea 2

Alinea 3

Artitgel 13 (vita economica e sociala)

Alinea 1 litera d

Alinea 2 litera b

Artitgel 14 (barat transcunfinal)

Litera a

Litera b.

b. Talian

Artitgel 8 (furmaziun)

Alinea 1 litera a cifras i e iv, litera b cifra i, litera c cifras i e ii, litera d cifras i e iii, litera e cifra ii, litera f cifras i e iii sco er literas g, h ed i

Artitgel 9 (autoritads giudizialas)

Alinea 1 litera a cifras i, ii e iii, litera b cifras i, ii e iii, litera c cifras i e ii sco er litera d

Alinea 2 litera a

Alinea 3

Artitgel 10 (autoritads administrativas e servetschs publics)

Alinea 1 litera a cifra i sco er literas b e c

Alinea 2 literas a, b, c, d, e, f e g

Alinea 3 literas a e b

Alinea 4 literas a, b e c

Alinea 5

Artitgel 11 (medias)

Alinea 1 litera a cifra i, litera e cifra i e litera g

Alinea 2

Alinea 3

Art. 12 (activitads ed instituziuns culturalas)

Alinea 1 literas a, b, c, d, e, f, g e h

Alinea 2

Alinea 3

Artitgel 13 (vita economica e sociala)

Alinea 1 litera d

Alinea 2 litera b

Artitgel 14 (barat transcunfinal)

Litera a

Litera b.

